

Elżbieta Zębała

POLSKA POLITYKA CELNA W ŚWIETLE UMÓW MIĘDZYNARODOWYCH

Cło jako podstawowy instrument kształtowania rozmiarów i struktury obrotu towarowego z zagranicą stanowi również ważny instrument ekonomiczny polityki handlowej państwa, prowadzonej w stosunku do innych państw. Polityka celna jako część polityki handlu zagranicznego, obok zasadniczych funkcji fiskalnych, wspomaga również inne sfery polityki gospodarczej państwa, na przykład politykę rolną lub przemysłową. Kreowana jest przez odpowiednie organy rządowe. Instrumentami polityki celnej są cła oraz tzw. inne środki taryfowe (tzn. plafon taryfowy, kontyngent taryfowy, zawieszenie poboru cła w całości lub w części)¹.

Polska polityka celna jest w przeważającym stopniu zdeterminowana porozumieniami zawartymi przez Polskę zarówno z krajami Unii Europejskiej, EFTA (*European Free Trade Association*) i CEFTA (*Central European Free Trade Agreement*), jak też ustaleniami Rundy Urugwajskiej GATT (WTO). Zasady i reguły wymiany handlowej między poszczególnymi państwami są też określone w innych porozumieniach międzynarodowych, których Polska jest sygnatariuszem. Zobowiązania, wynikające z uczestnictwa w podpisanych porozumieniach i umowach wyznaczają kierunki polskiej polityki celnej, która generalnie zmierza ku stopniowemu ograniczeniu roli ceł jako instrumentów polityki gospodarczej, aż do całkowitego ich zniesienia w relacjach ze Wspólnotami Europejskimi i państwami-stronami porozumień o wolnym handlu².

Porozumienie o Światowej Organizacji Handlu weszło w życie 1 stycznia 1995 r.³ Wraz z nim zaczęły obowiązywać postanowienia dotyczące globalnej re-

¹ Por. art. 14 § 2 Ustawy Kodeks celny z dn. 9 stycznia 1997 r. (Dz.U. nr 75, poz. 802 z 2001 r. z późn. zm.).

² Por. J. Jarmuł-Mikołajczyk, *Polityka celna w procesach integracyjnych Polski ze strukturami Unii Europejskiej*, Warszawa 1998, s. 81-82.

³ Na spotkaniu w Marakeszu w dniu 15 kwietnia 1994 r., po wieloletnich rokowaniach Rundy Urugwajskiej, podpisano Akt Końcowy oraz Porozumienie o Ustanowieniu Światowej Organizacji Handlu.

gulacji handlu międzynarodowego, przyjęte przez przedstawicieli ponad 120 państw. W Akcie Końcowym postanowienia Rady Urugwajskiej ustalono jednolite reguły w handlu towarami i usługami, a także w zakresie ochrony praw własności intelektualnej⁴. Pierwszymi członkami WTO stały się państwa będące stronami Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (GATT 1947) oraz państwa, które wraz z przyjęciem Porozumienia przedstawiły listy koncesji i zobowiązań, dołączone uprzednio do GATT w 1994 r. Od 1 stycznia 1995 roku członkami WTO stało się 67 państw. Z dniem 1 stycznia 1995 r. Polska uzyskała jedynie status obserwatora, ponieważ przed tym terminem jeszcze nie ratyfikowała Porozumienia. Ratyfikacja Porozumienia wiązała się bowiem z koniecznością zmian szeregu wewnętrznych aktów prawnych, w tym z przyjęciem Kodeksu celnego przystosowanego do wymogów WTO, wraz z uwzględnieniem w taryfie celnej koncesji taryfowych, które miały być stosowane w 1995 r. Dokument ratyfikacyjny do Porozumienia ustanawiającego WTO został złożony 1 czerwca 1995 r., natomiast Polska stała się członkiem tej organizacji od 1 lipca 1995 r.⁵

Przystąpienie Polski do Światowej Organizacji Handlu wpłynęło na zmianę przepisów wewnętrznych. Od 1 stycznia 1995 r. w związku z realizacją postanowień listy koncesyjnej Polski w ramach Porozumienia Końcowego Rady Urugwajskiej GATT, obniżono stawkę ważoną na import towarów przemysłowych z 10,78% do 7,16%⁶. Ponadto w wyniku Rady związane zostały stawki celne na około 96% pozycji celnych wyrobów przemysłowych.

Od 1 lipca 1995 r. wprowadzono zmiany dotyczące importu towarów z działów 1-24 taryfy celnej. Polska podjęła zobowiązania polegające na związaniu stawek celnych na artykuły rolne na znacznie wyższym poziomie od wówczas stosowanego, zaś zbliżonym do poziomu rzeczywistej ochrony rynku w Unii Europejskiej. Polska zobowiązała się do redukcji ceł do 2000 roku na te produkty średnio o 36% (jednak nie mniej niż 15%), w sześciu równych rocznych ratach. W stosunku do wszystkich taryfikowanych⁷ pozycji uznanych za wrażliwe Polska zagwarantowała sobie prawo do stosowania Specjalnej Klauzuli Bezpieczeństwa do 2000 roku. Klauzula ta pozwalała wprowadzić dodatkowe opłaty celne w przypadku nadmiernego napływu lub spadków cen towarów importowanych⁸.

W związku z realizacją zobowiązań przypadających na 1996 r., związanych z członkostwem Polski w WTO oraz wynikających z umów o wolnym handlu zawartych z Unią Europejską, EFTA i CEFTA, w polskiej Taryfie celnej zmieniono stawki celne konwencyjne (podstawowe)⁹. Zmiany te rzutowały również na poziom

⁴ J. Jarmuł-Mikołajczyk, *Polityka celna w procesach integracyjnych Polski ze strukturami Unii Europejskiej...*, s. 82.

⁵ Por. *ibidem*, s. 84.

⁶ Obniżka ta objęła przede wszystkim towary z działów 25-97 taryfy celnej oraz ryby z działu 3. Zmiany te umożliwiły korzystanie z uzgodnień wynikających z liberalizacji handlu.

⁷ Taryfikacja to zastąpienie barier pozataryfowych ekwiwalentem celnym.

⁸ Por. J. Jarmuł-Mikołajczyk, *Polityka celna w procesach integracyjnych Polski ze strukturami Unii Europejskiej...*, s. 94-95.

⁹ Stawka konwencyjna, czyli podstawowa, jest stosowana wobec towarów pochodzących z krajów i regionów WTO oraz tych, którym Polska przyznała KNU w dwustronnych umowach handlowych lub jednostronnie wobec krajów, które stosują w odniesieniu do polskich towarów stawki na poziomie KNU.

zarówno stawek celnych DEV, LDC, jak i stawek obniżonych w umowach o wolnym handlu z UE, krajami EFTA i CEFTA.

WTO koncentruje swoje wysiłki wokół podstawowego założenia polityki celnej, jaką jest liberalizacja cel. Założenia te pragnie realizować m.in. poprzez redukcję cel na towary przemysłowe; harmonizację cel, oznaczającą tym większą redukcję cel, im wyższy jest ich poziom; rozszerzenie grupy towarów, na które cła zostają „związane”, co oznacza ustalenie wysokości, powyżej której nie mogą być podniesione.

Układ o Stowarzyszeniu między Polską a Wspólnotami Europejskimi¹⁰, zwany Układem Europejskim, został podpisany 16 grudnia 1991 roku. Zastąpił on umowę między Rzeczpospolitą Polską a EWG w sprawie handlu i współpracy gospodarczej podpisaną 19 września 1989 roku oraz protokół między RP a EWWiS podpisany 16 października 1991 roku. Z dniem 1 marca 1992 r. weszła w życie tzw. umowa przejściowa, która odpowiadała właściwie tzw. handlowej części Układu Europejskiego.

Zgodnie z postanowieniami zawartymi w Układzie Europejskim pomiędzy Polską a Wspólnotami Europejskimi, w ciągu 10-letniego okresu przejściowego, została utworzona między obiema stronami strefa wolnego handlu wyrobami przemysłowymi. Wspólnota Europejska mając na względzie trudności Polski w transformacji oraz fakt, iż Polska była jednym z pierwszych krajów o gospodarce centralnie planowanej, który dokonywał przejścia do gospodarki rynkowej, przyznała Polsce zasadę asymetrycznej liberalizacji handlu¹¹.

Z dniem wejścia w życie umowy przejściowej, Wspólnota Europejska zobowiązała się znieść cła importowe na ok. 55% polskich wyrobów przemysłowych¹². Polska natomiast zobowiązała się znieść z dniem wprowadzenia w życie umowy przejściowej, cła importowe na produkty przemysłowe pochodzące ze Wspólnoty, a obejmujące surowce, półprodukty oraz niektóre maszyny i urządzenia do produkcji¹³. Na mocy umowy pełna liberalizacja cel nastąpiła 1 stycznia 1999 r., z wyjątkiem cel na samochody, paliwa płynne oraz wyroby stalowe. Całkowita eliminacja cel na samochody importowane ze Wspólnoty nastąpiła 1 stycznia 2002 r.

¹⁰ Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a WE i ich Państwami Członkowskimi z drugiej strony, sporządzony w Brukseli 16 grudnia 1991 r. (zał. do Dz.U. z 1994 r. nr 11, poz. 38 z późn. zm.).

¹¹ Polega ona na tym, że Wspólnota szybciej niż Polska znosiła cła, ograniczenia ilościowe oraz inne bariery handlowe. Ponadto od wejścia w życie Umowy Przejściowej, we wzajemnych stosunkach handlowych Polski ze Wspólnotami obowiązuje tzw. zasada standstill, która oznacza, że żadne nowe cła importowe czy eksportowe, ani inne opłaty nie będą podwyższane.

¹² Należą do nich m.in.: produkty chemiczne, kosmetyki, barwniki, farmaceutyki, materiały fotograficzne, tworzywa sztuczne, wyroby ze szkła, niektóre produkty ceramiczne, materiały papiernicze, wyroby z drewna, metale nieżelazne, wyroby z metalu, maszyny, narzędzia i urządzenia mechaniczne, niektóre silniki elektryczne, zabawki, dzieła sztuki, sprzęt sportowy, sprzęt pływający, broń myśliwska i amunicja, sprzęt kontrolny. Należy nadmienić, iż cła stosowane przez Wspólnotę wobec wyżej wymienionych towarów nie były wysokie.

¹³ Ta grupa towarowa obejmowała m.in.: rudy metali, kopaliny niemetaliczne, metale kolorowe, węgiel, gaz, energię elektryczną, surowce włókiennicze, drewno, kauczuk, niektóre chemikalia, leki, witaminy i inne artykuły farmaceutyczne, papier, znaczki pocztowe oraz maszyny rolnicze (oprócz traktorów).

Handel artykułami rolnymi podlegał natomiast liberalizacji selektywnej (tylko niektóre artykuły rolne były objęte liberalizacją) i ograniczonej (bariery handlowe były w dużym stopniu łagodzone, jednak w różnym zakresie dla różnych towarów). Podobnie jak w przypadku artykułów przemysłowych, dla produktów rolnych przygotowano asymetryczną liberalizację handlu¹⁴.

Kolejnym porozumieniem międzynarodowym Polski, które ma wpływ na kształtowanie się naszej polityki celnej, jest Umowa Polski z EFTA, która została podpisana 10 grudnia 1992 r. w Genewie. Z uwagi na fakt, że Polska jeszcze jej wówczas nie ratyfikowała, do stosowania w handlu weszła na zasadzie prowizorycznej z dniem 15 listopada 1993 r. W okresie od 1989 r. do 14 listopada 1993 r. dla towarów pochodzących z państw EFTA (Austria, Finlandia, Islandia, Lichtenstein, Norwegia, Szwajcaria i Szwecja)¹⁵ stosowano stawki podstawowe¹⁶ z taryfy celnej. Po wejściu w życie Umowy uległy zmianie następujące stawki celne:

- dla artykułów przemysłowych z działów 25-97 taryfy celnej pochodzących z krajów EFTA zmniejszono w 1420 podpozycjach (zespoły do montażu z działu 85 taryfy) stawkę z 20% do 15%,
- dla artykułów rybnych z działów 3, 15, 16 i 23 taryfy celnej zredukowano w 348 podpozycjach stawkę o 10 punktów procentowych (tzn. np. z 30% do 20%), w tym w 117 podpozycjach redukcja nastąpiła do stawki zerowej (bez cła),
- dodatkowo dla niektórych towarów pochodzących z Austrii i objętych działami 1, 10, 20 i 22 taryfy celnej (bydło, pszenica, soki, wina) zredukowano w 74 podpozycjach stawkę o 10 punktów procentowych,
- dodatkowo dla niektórych towarów pochodzących ze Szwecji i objętych działami 1, 12 i 20 taryfy celnej (trzoda chlewna, nasiona, ciasta, orzeszki ziemne i soki) zredukowano w 20 podpozycjach stawkę celną o 10 punktów procentowych.

Na niektóre towary (ryby świeże, mrożone oraz filety rybne) ustanowiono kontyngenty celne ilościowe: 375 t ze stawką celną niższą o 10 punktów procentowych i 6 t, ze stawką celną zerową.

Przy znoszeniu ceł na towary przemysłowe Polska przyjęła w zasadzie analogicznie zobowiązania jak w Układzie Europejskim. Nie ustanowiono jednak w umowie bezcłowych kontyngentów na import samochodów do Polski. Ponadto Umowa przewidywała pełną asymetrię przy znoszeniu przeszkód w handlu, co oznaczało, że kraje EFTA zobowiązały się znieść cła i opłaty o podobnych skutkach oraz ograniczenia ilościowe importu szybciej niż Polska.

Procedurą pełnej liberalizacji nie objęto jednak artykułów rolnych, lecz zastosowano klucz w postaci tzw. produktów przemysłowych pochodzenia rolnego, dla których przewidziano częściową liberalizację. Ryby i produkty morskie objęto zaś stopniową liberalizacją. Kraje Unii podpisały także z poszczególnymi krajami

¹⁴ Por. *Skutki przyjęcia przez Polskę wspólnej taryfy celnej Unii Europejskiej*, pod red. E. Kaweckiej-Wyrzykowskiej, Warszawa 1999.

¹⁵ Obecnie do EFTA należą: Islandia, Lichtenstein, Norwegia oraz Szwajcaria.

¹⁶ Obecnie są to stawki obniżone.

EFTA dwustronnie porozumienia o koncesjach w handlu artykułami rolnymi (tzn. wybrane produkty podlegały częściowej redukcji ceł i opłat wyrównawczych w ramach kwot taryfowych).

Reasumując, w przypadku towarów importowanych do Polski z krajów EFTA w zakresie produktów przemysłowych – sytuacja była analogiczna jak dla Układu Europejskiego – por. Tabela 1 (z wyjątkiem regulacji w formie kontyngentu taryfowego na pojazdy samochodowe). Zostało również uzgodnione stopniowe znoszenie do 1 stycznia 1999 r. ceł na import ryb do Polski. Natomiast w zakresie towarów rolnych Polska nie udzieliła krajom EFTA jednolitej koncesji. Import artykułów rolnych z krajów EFTA regulowano w ramach umów bilateralnych z tymi krajami i dotyczył tylko niewielkiej części tych towarów¹⁷.

Tabela 1. Harmonogram liberalizacji dostępu wyrobów przemysłowych z UE na rynek polski

Grupy towarowe	Udział w polskim eksporcie przemysłowym z UE w 1992 r. (%)	Okres trwania liberalizacji
Załącznik IV a – 1365 wyrobów, głównie sprzęt inwestycyjny i surowce	25,0	Całkowita liberalizacja wraz z datą wejścia w życie umowy przejściowej (01.03.1992 r.)
Załącznik IV b– samochody osobowe i użytkowe	5,3	1994-2002 od 1992 r. bezcłowy kontyngent na samochody, wzrastający o 5% rocznie oraz na samochody ciężarowe z katalizatorami, wzrastający o 10% rocznie
Załącznik VI – niektóre oleje i gazy naftowe, węgiel i koks oraz oleje ropy naftowej	2,0	Z końcem 1996 r. zostały zniesione licencje importowe
Protokół 1 – tekstylia i odzież	10,9	1995-1999
Protokół 2 – wyroby stalowe EWWiS	2,1	1995-1999
Protokół 2 – produkty węglowe EWWiS	11,6	1995-1999
Pozostałe produkty przemysłowe	43,1	1995-1999

Źródło: H. Tendera-Właszczyk, *Rozszerzenie Unii Europejskiej na Wschód. Polska na tle innych krajów*, Warszawa 2001, s. 41.

Z państwami Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) – Norwegią, Islandią, Lichtensteinem i Szwajcarią – Wspólnota zawarła w latach 70.

¹⁷ Por. J. Jarmuł-Mikołajczyk, *Polityka celna w procesach integracyjnych Polski ze strukturami Unii Europejskiej...*, s. 109-110.

umowy o strefach wolnego handlu. Porozumieniem ustanawiającym szerszy zakres współpracy niż strefa wolnego jest Układ o Europejskim Obszarze Gospodarczym, który wszedł w życie 1 stycznia 1994 roku¹⁸.

W zakresie towarów przemysłowych postanowienia układu o EOG¹⁹ usuwają wszelkie powstałe, po zawarciu umowy o wolnym handlu między Wspólnotą a krajami EFTA, bariery o swobodnym przepływie tych towarów²⁰ oraz normują procedury administracyjne związane z handlem i kontrolą graniczną²¹.

Następne o priorytetowym znaczeniu porozumienie międzynarodowe zostało zawarte między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeską, Republiką Słowacką i Republiką Węgier (CEFTA)²². Głównym celem zawartej przed jedenastu laty umowy o wolnym handlu CEFTA było utworzenie do 1 stycznia 2001 r. strefy wolnego handlu, a co za tym idzie, odbudowa i rozwój w warunkach gospodarki rynkowej stosunków gospodarczych między krajami Europy Środkowej. Powstanie CEFTA było także rozumiane przez państwa założycielskie jako krok w kierunku integracji ze strukturami zachodnioeuropejskimi.

W ciągu kolejnych lat CEFTA uległa podmiotowemu rozszerzeniu przez przyjęcie nowych państw: Słowenii, Rumunii, Bułgarii i Chorwacji.

W myśl Porozumienia z 1993 r. zostały wprowadzone obniżone (zerowe) stawki celne dla szeregu towarów pochodzących z państw CEFTA, przy czym zakres wprowadzonych preferencji był szerszy w porównaniu z preferencjami dla towarów pochodzących z Unii Europejskiej. Wprowadzone zostały też dodatkowe kontyngenty celne (ilościowe) dla niektórych towarów rolno-spożywczych pochodzących z Czech, Słowacji i Węgier. W ramach tych kontyngentów były stosowane obniżone stawki celne w wysokości 0,9 stawki podstawowej. Ustanowiono też kontyngent celny wartościowy dla Węgier na przywóz niektórych towarów (dotyczący praktycznie części zamiennych do autobusów Ikarus). W ramach tego kontyngentu stosowano zerową stawkę celną²³.

W związku z wejściem w życie w Polsce z dniem 1 lipca 1993 r. nowej taryfy celnej importowej oraz zmianą stosowanej nomenklatury taryfowej wprowadzono nowe akty prawne regulujące preferencyjny handel Polski z Czechami, Słowacją i Węgrami²⁴.

¹⁸ E. Synowiec, S. Barkowski, *Konsekwencje przystąpienia do Unii Europejskiej dla polityki handlowej Polski*, „Wspólnoty Europejskie” 2003, Nr 4 (139), s. 19.

¹⁹ Do Europejskiego Obszaru Gospodarczego należą obecnie kraje UE oraz EFTA bez Szwajcarii.

²⁰ Ograniczenie ilościowe i inne środki o podobnym znaczeniu, praktyki dyskryminacyjne itp.

²¹ Wprowadzono m.in. pojęcie „towar pochodzący z EOG”.

²² Środkowoeuropejskie Porozumienie w sprawie wolnego handlu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeską, Republiką Słowacką i Republiką Węgier (CEFTA) zostało podpisane 21 grudnia 1992 r. Tekst Porozumienia CEFTA został opublikowany jako Załącznik do Dziennika Ustaw nr 129 z 1994 r., poz. 637. Jego postanowienia weszły w życie prowizorycznie (bez ratyfikacji) z dniem 1 marca 1993 r.

²³ Środkowoeuropejskie Porozumienie w sprawie wolnego handlu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeską, Republiką Słowacką i Republiką Węgier (Dz.U. z 1993 r., nr 12, poz. 66).

²⁴ Obniżone stawki ustanowiono rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29.06.1993 r. W sprawie określenia stawek celnych na niektóre towary pochodzące z Republiki Czeskiej, Republiki Słowackiej i Republiki Węgier (Dz.U. z 1993 r., nr 56, poz. 254), natomiast kontyngenty celne – rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29.06.1993 r. W sprawie ustanowienia kontyngentów celnych na przywóz niektórych towarów pochodzących z Republiki Czeskiej, Republiki Słowackiej i Republiki Węgier (Dz.U. z 1993 r., nr 58, poz. 265). Postanowienia

Postanowienia znowelizowanego Porozumienia CEFTA oznaczały w praktyce, iż od 1 stycznia 1998 r. (a nie, jak zakładano pierwotnie, dopiero w 2001 r.) powstanie strefa wolnego handlu artykułami przemysłowymi między Czechami, Polską, Słowacją i Węgrami.

W wymianie handlowej towarami rolnymi między państwami-członkami CEFTA ustalono trzy listy towarowe:

- 1) lista A z towarami o zerowej stawce celnej, obowiązująca wszystkich członków,
- 2) lista B z towarami o wyższej niż 0% stawce celnej, obowiązująca wszystkich członków,
- 3) lista C z towarami wrażliwymi o różnych stawkach celnych, ustalona w wyniku negocjacji bilateralnych.

Ważną datą dla funkcjonowania CEFTA był 21 grudnia 1995 r., kiedy podpisano Protokół Dodatkowy nr 3 do CEFTA, przewidujący obniżkę protekcji dla artykułów rolnych o średnio 50%, poprzez ustalenie następującego modelu koncepcji:

- a) **lista A** – w założeniu towary o niskim stopniu wrażliwości na konkurencję (ok. 140 pozycji taryfowych) – od 1 stycznia 1996 r. zostały ustanowione 0% stawki celne,
- b) **lista B** – w założeniu towary średnio wrażliwe na konkurencję (ok. 120 pozycji taryfowych) – także od 1 stycznia 1996 r. zostały zastosowane preferencyjne stawki celne w wysokości większej niż 0%.

Obie listy A i B były wynikiem wspólnych negocjacji czterech stron CEFTA. Zawierały one te same towary i stawki celne w takiej samej wysokości we wszystkich relacjach dwustronnych między Czechami, Polską, Słowacją i Węgrami. Trzeba zaznaczyć, że przyjęcie wspólnych stawek celnych na szereg towarów rolnych było uważane przez kraje CEFTA za krok w stronę integracji gospodarczej.

Reasumując, należy stwierdzić, że procesy liberalizacji w ramach CEFTA przebiegały znacznie szybciej niż w stosunkach z Unią Europejską, co przyniosło znaczący, trzykrotny wzrost obrotów handlowych między krajami członkowskimi²⁵.

Mając na uwadze umowy międzynarodowe dotyczące tworzenia stref wolnego handlu zawarte przez Polskę w latach 90. należy wspomnieć, iż w taryfie celnej, która obowiązywała w 1998 r. występowały stawki celne obniżone już nie tylko dla krajów UE, EFTA i CEFTA, ale także dla Litwy, Łotwy oraz Izraela. Od roku 1999 obowiązywały również stawki celne obniżone dla Estonii i Wysp Owczych, a w 2000 r. do wymienionych wcześniej krajów dołączyła Turcja.

Akcesja Polski do UE oznacza na forum WTO częściową utratę suwerenności i konieczność konsultowania wspólnego stanowiska. Integracja z UE oznacza również ryzyko uwikłania się Polski w spory handlowe prowadzone na forum

tych rozporządzeń nie wprowadziły istotnych zmian w stosunku do aktów prawnych obowiązujących wcześniej, poza technicznym dostosowaniem zakresu preferencji do nowej nomenklatury (PCN) oraz rozdzieleniem wspólnego kontyngentu dla Czech i Słowacji na dwa odrębne dla tych państw.

²⁵ Por. J. Jarmuł-Mikołajczyk, *Polityka celna w procesach integracyjnych Polski ze strukturami Unii Europejskiej...*, s. 112-117.

WTO. W przypadku sporów nadal nie zakończonych porozumieniem istnieje ryzyko objęcia Polski skutkami sankcji handlowych. Jednocześnie UE może zapewnić Polsce na forum WTO bardziej skuteczną ochronę przed niektórymi środkami polityki handlowej podejmowanymi przez kraje trzecie (np. przed postępowaniami antydumpingowymi)²⁶.

Warto też wspomnieć, iż w interesie Polski leży, oprócz akcesji do UE²⁷, umacnianie WTO. Taka dwutorowa strategia (przystąpienie do Unii oraz wspierania WTO) może przynieść Polsce korzyść. Nie możemy bowiem liczyć na to, byśmy uzyskali znaczący wpływ na procesy decyzyjne UE. W związku z tym pożądane jest umacnianie instytucji, która ma pewien wpływ na postępowanie UE w międzynarodowych stosunkach gospodarczych i która w pewnej mierze może stanowić czynnik kontroli w tym zakresie. Trzeba jednak pamiętać, że akcesja do UE oznacza wejście do wspólnego rynku europejskiego, który wykorzystuje wiele środków do ochrony własnych interesów handlowych w stosunkach zewnętrznych. Natomiast negocjacje w WTO prowadzą do stopniowej liberalizacji w skali światowej, czyli między członkami WTO²⁸.

Podstawowym w WTO problemem dla Polski po akcesji do Unii Europejskiej będzie przejęcie zobowiązań wspólnotowych podjętych w ramach organizacji, w tym szczególnie w sprawie związania stawek celnych oraz usług. Ponieważ w ramach tych zobowiązań Unia poszła na większe ustępstwa niż Polska, przejęcie takich zobowiązań oznaczać będzie zmniejszenie ochrony polskiego rynku i jego większe otwarcie na konkurencję międzynarodową. Tylko w rolnictwie przejęcie zobowiązań unijnych może oznaczać zwiększenie tej ochrony. Natomiast w zakresie środków ochrony rynku przejęcie zobowiązań UE w WTO i przesunięcie procedur ochronnych w gestię Komisji Europejskiej zwiększy możliwość ochrony rynku polskiego i zapewni mu większą skuteczność²⁹.

Wstępując do UE, Polska utraci suwerenność w zakresie prowadzenia polityki handlowej i w związku z tym nie będzie mogła regulować swoich handlowych stosunków zewnętrznych odrębnymi od UE umowami. Pociągnie to za sobą konieczność wypowiedzenia przez Polskę porozumienia z EFTA. Równocześnie Polska, jako członek UE, będzie zobowiązana do uczestniczenia w umowie o utworzeniu Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Przystąpienie do EOG wymagać będzie rokowań akcesyjnych z poszczególnymi krajami EFTA. Nie jest jasne, czy zawarcie – w ich wyniku – porozumień będzie miało charakter automatyczny, czy też jakiś kraj EFTA będzie mógł takie porozumienie zablokować. W takim przypadku przystąpienie Polski do EOG mogłoby się okazać skomplikowane. Ponadto wypowiedzenie umów z EFTA i włączenie się do EOG spowoduje w niektórych przypadkach konieczność liberalizacji dostępu do rynku polskiego ponad zobowią-

²⁶ *Proces i skutki dostosowań Polski do zagranicznej polityki ekonomicznej Unii Europejskiej*, pod. red. M. Paszyńskiego, Warszawa 1999, s. 73.

²⁷ Specyfiką udziału UE w pracach WTO jest fakt, że członkami tej organizacji są zarówno poszczególne kraje członkowskie Unii, jak i Unia jako całość. Jednak w praktyce w WTO Unia występuje jako blok.

²⁸ Por. *Proces i skutki dostosowań Polski do zagranicznej polityki ekonomicznej Unii Europejskiej...*, s. 370.

²⁹ Por. *ibidem*, s. 354-355.

zania wynikające z EFTA, w innych stopień ochrony wzrośnie. Utracimy też pewne koncesje wynegocjowane z krajami EFTA³⁰. Duże znaczenie będzie miała najprawdopodobniej utrata możliwości zastosowania środków ochrony rynku polskiego ze względu na to, że w ramach EOG ich stosowanie nie jest dopuszczalne³¹.

Podobnie jak w przypadku EFTA, przystąpienie do UE będzie wymagać od Polski wycofania się z porozumienia CEFTA. Zmniejszy się potencjał ekonomiczny ugrupowania – zwłaszcza, że dotyczyć to będzie nie tylko Polski, ale też Czech, Słowacji, Węgier oraz Słowenii – i jego atrakcyjność dla Unii Europejskiej, krajów trzecich i potencjalnych nowych członków tego porozumienia integracyjnego. Oznacza to również przejścia wobec pozostałych krajów członkowskich tego ugrupowania zobowiązań wynikających z układów europejskich UE z tymi krajami, co doprowadzi z reguły do obniżenia stawek celnych w obrotach z tymi krajami. Trzeba jednak zwrócić uwagę na fakt, że w większości przypadków stawki te, szczególnie w przypadku artykułów przemysłowych, zostały już obniżone. Większe zmiany dotyczyć będą artykułów rolnych³².

Przyjęcie przez Polskę *acquis communautaire* WE w zakresie wspólnej polityki handlowej oznacza, że Polska stanie się stroną wszystkich międzynarodowych umów celnych i handlowych zawartych przez Wspólnotę, które ustanawiają system jej kontaktów z partnerami gospodarczymi.

W przypadku umów, których stroną jest Wspólnota występująca samodzielnie, Polska zostanie nimi związana automatycznie od dnia wstąpienia do UE. Natomiast przystąpienie przez Polskę (oraz pozostałe państwa wstępujące do UE) do umów mieszanych – zawartych łącznie przez Wspólnotę i państwa członkowskie – odbędzie się zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 6 ust. 2 Aktu Akcesji. Przewiduje ona zawarcie wynegocjowanego przez Komisję Europejską – na podstawie mandatu Rady UE – protokołu dodatkowego do danej umowy. Negocjacje prowadzone będą przez Komisję w imieniu wszystkich państw wstępujących (a także dotychczasowych państw członkowskich, o ile Rada UE tak zdecyduje), a stanowisko Polski w sprawie danej umowy będzie prezentowane na forum Rady UE³³.

Przystąpienie do umów międzynarodowych zawartych przez Wspólnotę Europejską oznacza dla Polski wcześniejsze (tzn. na etapie przedczłonkowskim) wypowiedzenie lub renegecjację tych traktatów i porozumień wiążących Polskę z krajami trzecimi, których zakres przedmiotowy należy do kompetencji WE lub których ustalenia są sprzeczne z prawem wspólnotowym. Dotyczy to około 120 takich umów (np. Układu o EOG – przede wszystkim w zakresie obrotów handlowych towarami rolnymi i rybołówstwa z Norwegią oraz Islandią). Zastąpienie ich umowami Wspólnoty pozwoli Polsce na zbudowanie stabilniejszej i korzystniejszej podstawy kontaktów gospodarczych z partnerami.

³⁰ Głównie artykułów przemysłowych, gdyż EOG w zasadzie nie obejmuje artykułów rolnych.

³¹ *Proces i skutki dostosowań Polski do zagranicznej polityki ekonomicznej Unii Europejskiej...*, s. 356.

³² *Ibidem*, s. 357.

³³ E. Synowiec, S. Barkowski, *Konsekwencje przystąpienia do Unii Europejskiej dla polityki handlowej Polski(II)*, „Wspólnoty Europejskie” 2003, Nr 5 (140), s. 13.

Bibliografia

Jarmuł-Mikołajczyk J., *Polityka celna w procesach integracyjnych Polski ze strukturami Unii Europejskiej*, Warszawa 1998.

Obrót gospodarczy z krajami Unii Europejskiej, „Prawo Europejskie” 2003, nr 9 (wrzesień).

Proces i skutki dostosowań Polski do zagranicznej polityki ekonomicznej Unii Europejskiej, pod. red. M. Paszyńskiego, Warszawa 1999.

Skutki przyjęcia przez Polskę wspólnej taryfy celnej Unii Europejskiej, pod. red. E. Kaweckiej-Wyrzykowskiej, Warszawa 1999.

Synowiec E., Barkowski S., *Konsekwencje przystąpienia do Unii Europejskiej dla polityki handlowej Polski*, „Wspólnoty Europejskie” 2003, nr 4.

Synowiec E., Barkowski S., *Konsekwencje przystąpienia do Unii Europejskiej dla polityki handlowej Polski (II)*, „Wspólnoty Europejskie” 2003, nr 5.

Tendera-Właszczuk H., *Rozszerzenie Unii Europejskiej na Wschód. Polska na tle innych krajów*, Warszawa 2001.

www.eksporter.pl

www.clo.gov.pl